

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte fredag den 14. februar 1958 kl. 9.

Formann: F i n n M o e .

Til stede var: Borten, Kjøs, Langhelle, Meisdalshagen, Finn Moe, Konrad Nordahl, Offerdal, Erling Petersen, Røiseland, Oscar Torp, Henrik Svensen, Dahl, Hareide, Paul Ingebretsen, Ingvaldsen, Hønsvold, Vatnaland og Watnebryn.

Av Regjeringens medlemmer møtte utenriksminister Lange og statsråd Skaug.

Til stede var enn videre ekspedisjonssjef Sommerfelt og byråsjefene Skutle og Skarstein.

Formannen: Dette er bare en fortsettelse av forrige møte, så jeg tror jeg gir statsråd Skaug ordet med en gang til de supplerende opplysninger som han ble bedt om å gi.

Statsråd Skaug: På det forrige møte i komiteen ble jeg bedt om å gi en del supplerende opplysninger dels om den utenrikspolitiske situasjon man må se disse forhandlinger i lys av, og om de alternativer som kan tenkes i den situasjon vi nå står overfor. Jeg vil da i den sammenheng gjerne få presisere at når forhandlingene i Paris nå i langt sterkere grad enn tidligere søkes ført på det politiske plan, så har dette sin bakgrunn i det forhold jeg nevnte i forrige møte, at man har regnet med at man på den måte lettere skulle oppnå enighet enn om forhandlingene var overlatt til embetsmenn som i langt sterkere grad ville være bundet av sine instruksjer. Men en vesentlig årsak har vært den erkjennelse at det i og med den uenighet som råder, er nødvendig å bringe politiske, eller snarere de utenrikspolitiske hensyn mer inn i bildet enn tilfellet var under de forhandlinger som tidligere pågikk på det mer tekniske plan. Det er jo nemlig et spørsmål om ikke til syvende og sist de utenrikspolitiske hensyn vil komme til å måtte bli de avgjørende i hele denne sak. Jeg vil i den sammenheng straks føye til at jeg ikke med det mener at vi kan godta et europeisk frihandelsområde uansett hvilket økonomisk innhold det måtte komme til å få. Om man for eksempel skulle overlate til franskmennene alene å utforme en frihandelsområdetraktat som på alle punkter ville tilfredsstille deres ønskemål, så er det stor fare for at en slik traktat antagelig ville bli ganske uakseptabel for oss, selv om man bragte alle mulige utenrikspolitiske overveielser inn i bildet.

I og med ratifikasjonen av Romatraktaten er det jo generelt sett inntrådt en ny situasjon i Europa, som antagelig i det lange løp i alle fall vil måtte komme til å få konsekvenser ikke bare for norsk utenrikspolitikk, men også for utenrikspolitikken for alle de land i Europa som står utenfor avtalekomplekset. Jeg bygger den uttalelsen på det forhold som jeg har vært inne på tidligere, nemlig at de seks har til hensikt å etablere ikke bare et fellesmarked på kontinentet, men de sikter også på oppbyggingen av en politisk enhet i Europa. Om det lykkes, vil vi bli stilt overfor

en ny faktisk situasjon på det utenrikspolitiske område i Europa, som vi i fremtiden ville måtte regne med i stadig stigende grad.

Det er et moment til i denne forbindelse, som jeg var inne på i det forrige møte, men som jeg gjerne nå vil utrede litt nærmere. Den diskusjon som har funnet sted i Paris om råvarelistene i forbindelse med opprinnelsesreglene for varer, har nesten klarere enn noe annet brakt frem i lyset de store motsetninger i oppfatningen som gjør seg gjeldende mellom to grupper av land i Europa med hensyn til hva frihandelsområdet bør innebære. På den ene side står Frankrike og Italia, til dels med støtte av Belgia, og med mer eller mindre støtte fra de andre medlemmene i det kontinentale fellesmarkedsområde. Det som Frankrike og delvis Belgia er særlig opptatt av, er å få etablert et frihandelsområde som knyttet sammen med koloniene kan gi et totalområde som er mer eller mindre selvforsynt med råvarer, og som er relativt økonomisk og politisk uavhengig av den øvrige verden. På den annen side står Storbritannia som vesentlig tenker på Samveldet, Sveits og de skandinaviske land. Disse land ønsker et frihandelsområde som er kombinert med et vidstrakt politisk og økonomisk samarbeid med den øvrige verden. Den første gruppen ønsker å gi preferanse til sine egne og koloniens råvareproduksjon og går inn for en sterk økonomisk utvikling av egne kolonier. De ønsker derfor ikke å gå med på liberale opprinnelsesregler for slike varer som de i større utstrekning kan produsere selv innenfor dette større område. Den andre gruppen peker på at restriktive regler i vesentlig grad vil innskrenke det varespektrum som vil få områdebehandling, og de peker på at en proteksjonistisk politikk også vil føre til at råvareprisene i Europa vil komme til å ligge over verdensmarkedets priser og derved skade Europas eksport og Europas økonomiske forbindelser utad.

Jeg ble så sist bedt om også å si noe om alternativene i den situasjon vi nå står overfor, og selv om det er slik at vi har tenkt lite gran på alternativene, så vil jeg gjerne med en gang ha sagt at det som kan tenkes å være alternativer, er noe som vi bare har spekulert over på en overordentlig løs måte uten at vi overhodet frem til nå har hatt muligheter for å analysere hva de forskjellige alternativer vil kunne føre med seg. Grunnen til at vi, når det gjelder alternativer, ikke kan si noe bestemt, ikke kan si noen ting om konsekvensene og heller ikke kan komme med noen særlige vurderinger, ligger i det forhold at vi jo tross alt – trass i alle de problemer som foreligger i Paris, regner med og håper på at det skal være mulig å få forhandlingene i Paris frem til et resultat som er noenlunde antagelig.

Når jeg derfor skal snakke om alternativer, betyr det å snakke om ting hvor vi frem til nå ikke har foretatt oss noe annet enn å spekulere litegran over hva det kunne bli ønskelig å gjøre hvis det skulle bryte sammen i Paris. – Det jeg derfor har å si om alternativer, er meget løse spekulasjoner – jeg vil ikke gi det ut for noe mer.

Et alternativ som vel under alle omstendigheter må overveies, er om det tross alt kunne være tilrådelig å søke en tilslutning til den europeiske union på like linje med de seks andre medlemmer og med de forpliktelser som et slikt medlemskap ville medføre. En kan antagelig ut fra en rent økonomisk vurdering også hevde at dette i og for seg burde kunne være et aktuelt alternativ, trass i at det er all grunn til å stille seg skeptisk til den tydelige proteksjonistiske karakter som dette område vil

komme til å få, slik det fortoner seg i dag. En slik norsk tilslutning til 6-maktsavtalen reiser imidlertid i første rekke konstitusjonelle og politiske betenkeligheter, da det europeiske fellesmarked jo som sin endelige målsetting har en politisk føderasjon med felles politiske organer. Allerede avtalen om det europeiske fellesmarked gir unionen vesentlige rettigheter som klart begrenser den nasjonale suverenitet. Det er vel allerede i dag de som vil mene at den stilling vi sammen med de andre skandinaviske land og Storbritannia gjennom år har inntatt til de kontinentale europeiske samarbeidsbestrebelsene, ikke har vært den mest heldige linje, og det tør bli flere som i årenes løp kommer til å dele den oppfatning. Jeg tror at en må regne med det. Men i dag og i den nærmeste tid fremover representerer vel tanken om en tilslutning til de seks en linje som ikke kan ansees som et politisk mulig alternativ for vårt vedkommende.

Det neste alternativ er så spørsmålet om en delvis assosiering på en eller annen måte. Dette er noe som har vært nevnt i den senere tid fra fremtredende representanter for de seks. Og slike assosieringsarrangementer kjenner vi til fra før i forbindelse med kull- og stålunionen. Jeg må si med en gang at våre erfaringer på det feltet ikke er særlig lykkelige. Jeg skulle anta at et land som Storbritannia muligens vil kunne få til en ordning med en assosiering med de seks, som isolert sett ikke vil være alt for utilfredsstillende for Storbritannia. At de små europeiske land hver for seg vil kunne oppnå tilsvarende relativt tilfredsstillende ordninger er mer tvilsomt. Mulig er det at Norge, Sverige og Danmark, om de sto sammen i en blokk, ville kunne oppnå gunstigere vilkår enn om de søkte om en tilslutning hver for seg. Erfaringene i forbindelse med kull- og stålunionen peker i den retning. Den assosiering som britene der fikk, har øyensynlig virket relativt tilfredsstillende for dem.

Da jeg i sin tid etter instruks fra den norske regjering hadde drøftelser med M. Monnet om en tilsvarende assosieringsordning for Norges vedkommende, var svaret imidlertid greit og kontant. Det gikk ut på at for Storbritannias vedkommende var det rimelig med en assosiering fordi Storbritannia var et stort og betydningsfullt land. For Norges vedkommende, som for andre små land, sa Monnet, ville det eneste hensiktsmessige være at vi gikk inn som et medlem av fellesskapet.

I denne sammenheng tror jeg for øvrig at det er viktig å være klar over at selv om de tre nordiske land hver for seg ikke teller så meget i det økonomiske mellomværende med de seks, så utgjør vi samlet en faktor av stor betydning. Vi har et stort importoverskudd i vår handel med de seks, og sammenlagt er Norge, Sverige og Danmark en større kunde for de seks i Europa enn noe annet enkelt land. Den samlede import til Storbritannia fra de seks var i 1956 1,2 milliarder dollar. Våre tre lands import fra de seks var 1,5 milliarder dollar. Mens de tre nordiske land hadde en import fra Tyskland på 900 millioner dollar, var Storbritannias import fra Tyskland ikke mer enn 300 millioner dollar. Dette er ikke minst for de seks's dollarbalanse en faktor som er av ganske stor betydning. For som enhet har de seks et stort eksportoverskudd i Europa, som resten av Europa må dekke i dollar, og hvor vi gir et meget vesentlig bidrag sammen med Storbritannia. Samlet representerer

derfor Norden en viktig maktfaktor i det vesteuropeiske bilde, og det er mulig at vi som en blokk ville kunne oppnå en ordening for en tilslutning til de seks, som vi kunne anse som relativt tilfredsstillende. I all fall ville vi på den måte kunne hevde oss bedre enn om vi står hver for oss. Enda mer tilfredsstillende ville det selvsagt være om vi sammen med Storbritannia kunne forhandle om et alternativ som gikk ut på en form for tilslutning til de seks. Hvorvidt det er et opplegg som britene ville gå inn for, det vet vi ikke, og heller ikke vet vi om de seks ville være villige til å forhandle om et slikt alternativ.

Et annet alternativ som kan drøftes, er så hvorvidt vi alene eller sammen med andre – og det vil si først og fremst de nordiske land – ville kunne tenke oss muligheten av en nærmere tilnærming til Storbritannia og Samveldet i en eller annen form. Det er noe som vel for Nordens vedkommende kan skje enten for hvert land enkeltvis eller samlet.

Nå, ingen av de alternativer jeg her har omtalt, er i og for seg noe særlig ønskelige, og det er dette alternativet heller ikke. Alle disse alternativer har sine meget store minussider. Det eneste gode man kan si om alternativer i denne situasjon, det er at de må vurderes ut fra det forholdet at de seks tross alt eksisterer – og at vi må regne med at de eksisterer – som en enhet.

Om det alternativ som en tilknytning i en eller annen form til Storbritannia og Samveldet representerer, kan man peke på at det for det første utvilsomt vil bety en dyptgående politisk splittelse i Vest-Europa. For det annet kan man ikke anse det for gitt at Storbritannia med tilslutning av en del mindre europeiske land vil komme ut av den handelspolitiske styrkeprøven som utvilsomt vil bli følgen, uten betydelige skadevirkninger og en redusert prestisje. Det er vel heller ikke så helt sikkert at Storbritannia er villig til å ta oss med på lasset uten å stille vilkår som vil kunne vise seg å bli ganske strenge.

Et isolert nordisk samarbeid *kan* bli et alternativ under slike omstendigheter. Men det vil i tilfelle måtte skje under forutsetninger som avviker temmelig sterkt fra dem som tidligere er lagt til grunn for utredningene om et nordisk fellesmarked. Tollsatsene i en nordisk enhet ville da antagelig måtte være andre og høyere enn de som nå er foreslått for det nordiske fellesmarked.

La meg si at alle alternativer som kan skisseres i den nå foreliggende situasjon, er lite hyggelige. Og la meg igjen presisere at det jeg her har kastet frem, av enkelte ideer om hva som kan være tenkelige alternativer – uten at vi har hatt muligheter for og anledning til å vurdere hva disse alternativer vil kunne komme til å bety – ingen av dem er i og for seg noe å trakte etter. Jeg mener at det for vårt vedkommende fremdeles er slik at vår primære interesse må ligge i at vi gjør alt hva vi kan for å få frihandelsområdeforhandlingene brakt i havn, selv om det skulle medføre at vi må gi inn på mange av våre standpunkter og gå langt på kompromissenes vei.

Formannen: Jeg takker handelsministeren for denne tilleggsredegjørelsen.

Erling Petersen: Jeg synes det var noe sjokkerende å høre på handelsministerens innledning. Han brukte uttrykk som at man «hadde tenkt lite gran på alternativer», og at man hadde tenkt over dem «på en overordentlig løs måte.» Det er ikke stort mer enn 10 måneder til fellesmarkedet er i aktiv virksomhet, og det har i nokså mange måneder vært klart at frihandelsområdet i høy grad har vært i faresonen. Det er riktig nok slik at de alternativer man kan skissere, alle er lite hyggelige ved første blikk, og at de kanskje ikke er noe å trakte etter. Men det er bare spørsmålet om man da kan trekke den konklusjon at vårt primære ønske, et frihandelsområde, skulle tilsi å gå meget langt i innrømmelser, før vi overhodet har beskjefteget oss annerledes med alternativene enn å spekulere på dem på en overmåte løs måte. Jeg mener at en analyse – i den utstrekning det nå kan gjøres, fordi det er så mange ting som fremdeles flyter – er i høy grad påkrevet. Det arbeid burde i virkeligheten etter min mening vært satt i gang for alvor allerede tidligere, for det har jo vært nedlagt meget arbeid nettopp på fellesmarkedsområdet i de senere årene. Jeg tror at hvis det er noe område hvor det bør gjøres en rask innsats, så er det her. Vi bør mobilisere alt det materiale som kan støtte vurderingen og som kan brukes i forbindelse med de alternativer som kan skisseres.

Langhelle: Jeg tror at det spørsmålet som for så vidt er det aktuelle i dag, det er spørsmålet om hvilket standpunkt vi skal ta til selve arbeidet for frihandelsområdet. Det spørsmålet har vi drøftet i komiteen tidligere, og også da stillet handelsministeren problemet: Skal vi passivt avvente tingenes utvikling eller skal vi aktivt påskynde prosessen i retning av et frihandelsområde? Det var vel kanskje den gang litt delte meninger i komiteen om dette spørsmålet. Hr. Kjøs tok et klart standpunkt for at vi skulle føre en aktiv politikk med sikte på å få frihandelsområdet realisert, og jeg selv delte helt ut den oppfatning hr. Kjøs ga uttrykk for. Det kan naturligvis være ønskelig at de forskjellige alternativer kan bli utredet, og studert, så langt som mulig. Det vil jo alltid være en rekke litt tilfeldige premisser for en sådan utredning, men jeg tror at det viktigste som i dag burde uttales fra denne komites side, det må være at vi har en klar nasjonal interesse av at et frihandelsområde blir en realitet, og at våre forhandlere og vår regjering bør ta dette som utgangspunkt i sitt arbeid, og at vi venter at både Regjeringen og forhandlerne her viser en aktiv holdning overfor problemet.

Røiseland: Eg er takksam mot handelsministeren for at vi har fått desse orienteringane, fyrst i det førre møtet og så no i dag. Eg er takksam for at han har tala så pass klårt frå leveran som tilfellet er.

Eg er samd med hr. Langhelle i at vi må gjera vårt aller beste – ja, det er kanskje ikkje så mykje vi i og for seg kan gjera, så liten nasjon som vi er, - men likevel må vi gjera vårt aller beste for å få frihandelsområdet i stand. Når vi no har høyrte om dei ulike alternativ, så synest eg nok at det vert nokså sterkt understreka at det er frihandelsområdet som må vera vår veg framover. Eg sa også om det same i trontaleordskiftet, at Noreg burde stella seg heilt positivt og at vi måtte vera så realistiske at vi reknar med at dersom ikkje *jordbruket* i ei eller anna form blir med i

frihandelsområdet, så blir det ikkje noko frihandelsområde i det heile. Det må ikkje tyda at vi skal få rein frihandel med jordbruksvarer, - det er vel ikkje det som er aktuelt heller, men at vi må gå med på ei ordning med regulert marknad der ein blir samde om reguleringane, det synest eg er nokså klart etter det som ligg føre i dag. Vi får gå med på prinsippet.

Så er det spørsmålet om fisken. Det står litt uklårt for meg etter orienteringa frå handelsministeren korleis det ligg til med fiskespørsmålet. Så vidt eg forstår, har dei andre land gått med på at spørsmåla omkring fisken skal drøftast for seg. Men vil då det seia at det vil vera von om å få andre reglar – vesentleg andre reglar – for omsetning av fisken enn vi får for jordbruksvarene, eller må vi rekne med at vi vil få noko tilsvarende reglar for omsetning av fisken som for jordbruksvarer?

Statsråd Skaug: Situasjonen med hensyn til fisk og fiskevarer er den at i forbindelse med det forrige møte i Paris ble det oppnådd enighet om at vi skulle skille behandlingen av fiskevarer og jordbruksvarer. Vi har hele tiden argumentert med at selv om det er visse likhetspunkter mellom jordbruksvarer og fiskevarer, er det også en betydelig forskjell, idet fiskerinæringen ikke spiller den rolle i de europeiske landene som jordbruket gjør, og at det derfor kan være rimelig at det er mer liberale regler for fiskeomsetningen enn for omsetningen av jordbruksvarer. Det er ikke alle som er enige med oss i det standpunkt, men det som vi da er kommet frem til, og som det nå er enighet om, er at det skal tilsettes en spesiell arbeidsgruppe som har medlemmer fra Island, Norge, Storbritannia, Vest-Tyskland og Holland, og som skal forsøke å arbeide ut en ordning eller et forslag for omsetning av fiskevarer i tilknytning til frihandelsområdet. Denne gruppe skal også vurdere hvorvidt enkelte av de varene innenfor Brussel-nomenklaturen 1-24, som vi mener er industrivarer, kan føres over til selve frihandelsområdet.

For denne gruppen og som utgangspunkt for denne gruppes arbeid vil det foreligge et norsk forslag, som vår fiskerinærings folk mener er et rimelig forhandlingsgrunnlag. Imidlertid vet vi naturligvis ikke på dette tidspunkt hva dette kan føre til, idet forhandlingene akkurat nå skal begynne.

Røiseland: Eg takkar statsråden for svaret.

Så var det harmoniseringa av tollsatsane. Alle kan skjønna at det må bli over lag vanskeleg å få løyst det spørsmålet, så diametralt motsett syn som det er hos dei partane som tingar, så motsett syn som dei har på tilhøvet mellom Vest-Europa og resten av verda. Ein del vil drive rein isolasjon, ein annan del vil opna grensene og dørene. For meg står det slik at vi kjem vel ikkje utanom ei viss harmonisering. Kor langt vi skal gå, blir vel eit skjønsspørsmål, men for i det heile å få frihandelsområdet i orden er det vel ikkje realistisk å tru at vi kjem utanom all harmonisering. Då kan det vel også vera grunn til å leggja til i parentes at får vi mykje og stor harmonisering, så blir ulempene ikkje store om ein tar ein eventuell nordisk tollunion med.

Men så var det eit tredje punkt som handelsministeren var inne på sist. Det var dette at Frankrike krev at visse varer skulle rett og slett haldast utanom, eller at

det skulle vera høve til å leggja på ei kompensasjonsavgift, for di sume land har så mykje betre konkurransevilkår enn andre, og det vart peika på at dei norske varene det kunne bli tale om i denne sektoren, var treforedlingsprodukt, ferrosilisium, aluminium og ein del andre metall. Der synest eg vi skal vera svært varsame. Maudling hadde nemnt at det kunne tala for å gå med på dette at det var så halvgali at det ikkje kunne bli sett i verk for alvor. Eg synest det er eit farleg resonnement. Har vi fyrst godteki prinsippet i ein avtale, i ein traktat, så står vi der. Dei unnataka synest eg difor ikkje vi bør gå med på, då får det heller bere eller bresta.

Så var det alternativa. Det må sjølvsagt vera svært vanskeleg å drøfta alternativa så lenge ein ikkje veit korleis det går med Danmark, og det er det vel ingen som veit i dag. Danmark vil sjølvsagt få det over lag vanskeleg dersom frihandelsområdet ikkje kjem. Då må Danmark faktisk velja om det vil gje opp meir eller mindre av den mellom-europeiske marknaden eller av den engelske. For oss å seia noko serleg, før vi veit korleis det går med Danmark, er svært vanskeleg.

På den andre sida kan eg skjønna at det ville ha vori ein føremon om vi hadde hatt skikkelege alternativ. Det ville kanskje ha vori eit visst press ved tingingane, og kanskje vori eit visst press når det gjeld Tyskland, som vel på sett og vis har interesse av den nordiske marknaden, og har stor interesse av at frihandelsområdet kjem i stand trass i alt. Men då må ein ha alternativ som ein kan gå inn for – lat oss ikkje seia med eit slag glede, men likevel utan å ha for mykje mothug.

Her nemnde handelsministeren spørsmålet om å gå med Messinastatane. Ja, det er visse industrifolk her som vil det. Men det vil då føra til så store politiske omleggingar og konstitusjonelle omleggingar at det vil falla storparten av det norske folket nokså tungt for brystet, og dersom ein skal sjå på det økonomiske resultatet, må ein vel seia at det er eit over lag tvilsamt eksperiment å gå inn der når England ikkje er med, og England går ikkje i noko tilfelle inn i Messina-unionen. Vi må vel rekna med at blir Europa på den måten delt i to, vil det bli ein kamp mellom England og Messina-unionen, og då blir det ikkje så hyggeleg for oss med våre handelsinteresser å koma i kampstilling til England.

Handelsministeren nemnde også andre alternativ, såleis samarbeid mellom Norden og England og det britiske samvelde, og at ein kunne få til ei assosiering med Messina-unionen. Eg synest nok at det alternativ er det som trass i alt høyrer mest tiltalande ut, men det er langt frå ei så bra løysing som frihandelsområdet ville bli. Eg er samd i det.

Nordahl: Det fremgår av diskusjonen i komiteen at denne saken har vært diskutert her mange ganger tidligere. Av gode grunner har jeg ikke vært med å diskutere den her, men jeg har på annet hold vært med på å diskutere spørsmålet om både frihandelsområdet og fellesmarkedet i Europa.

Det som foranlediget meg til å ta ordet i dag, var det som handelsministeren nevnte om alternativer. Handelsministeren nevnte som et første alternativ tilslutning til seksmaktene. Ja, det har vi hatt anledning til tidligere. Jeg tror vi ikke skal fordype oss for meget i detaljer, men være klare over hva som foregår i Europa. Hvis vi tar hele Mellom-Europa – ja, vi kan ta hele Europa – så har de der slåss mot

hverandre gjennom hundreder av år, men etter denne siste krigen har de da funnet ut at dette betaler seg ikke lenger, men at de skal forsøke å samarbeide. Det har de da tatt opp på en etter min mening fornuftig basis, idet de ikke lager politiske allianser først, men forsøker å integrere økonomisk og sosialt, og når de er kommet så langt at de har fått det som ga grunnlag for ethvert samfunn ferdig, tar de til med den politiske overbygning. Den idé er etter min mening god. Den har vi vært invitert til å kunne være med på. Vi har sagt nei, det skal vi være klare over. Når vi er i et dilemma i dag, er det fordi vi på et tidligere tidspunkt sa nei den gang spørsmålet var om vi skulle lage et forenet Europa økonomisk, sosialt og politisk. Jeg skylder ikke på noen bestemt, vi er ansvarlige sammen.

Det som man har gått ut fra, var at dette ikke ville lykkes. Det første man fikk, var Schuman-planen. Det var få som trodde på den. Den har senere materialisert seg i Kull- og stålunionen i Europa, som, så vidt jeg forstår, går ganske bra.

Det neste punkt var seksmaktene, Messina-konferansen. Vi ble alle invitert til å være med, men trodde ikke det ville gå. Så viser det seg, som handelsministeren sa i sitt foredrag sist, at alt ligger til rette for at det vil gå. Det er kommet i gang. Det skjer under store vanskeligheter og meget ve-rop, men det gjør jo alle trange fødsler, og alle ting tyder på at det skal løses på tross av Frankrike.

Så oppdager plutselig England at dette kan bli en fare for det, og så slår England alarm, og så strømmer vi på med en gang når England slår alarm, og så skal vi da lage – noe som naturligvis er utmerket for oss, hvis vi kan få det til – et frihandelsområde. Vi skal gå inn i det, men så skal hver av de statene som nå skal være forbundet i frihandelsområdet, allikevel ha frie hender utenom det. – De er ikke så dumme, de som sitter i seksmaktsunionen der nede. Jeg har jo snakket med en del folk ute i Europa. Det er riktig nok ikke folk på topp-level, men det er fremtredende fagforeningsfolk som er veldig interesserte i dette, og som – i all fall en del av dem – har gode forbindelser til topps innenfor seksmaktene. De har sagt rett ut til meg at de har ikke noen tro på frihandelsområdet, foreløpig i all fall. Om en 3-4-5 år, når de har fått stabilisert seg og ser hvorledes dette virker, kan det være mulighet for at man kan akseptere dette frihandelsområde. Handelsministeren sa i forrige møte at han trodde mulighetene for et frihandelsområde var fifty-fifty. Jeg vil heller si 70-30 i disfavør av frihandelsområdet. Men vi vet jo ingen ting. For så vidt er vi like uvitende alle sammen. Men hvis man kjenner disse folkene, og vet hvorledes stillingen ligger an, vil en anta at de vil utnytte dette så meget at vi kanskje ikke blir det minste bedre stilt om vi går inn i frihandelsområdet enn vi er i dag.

Det neste spørsmål er da om mer eller mindre økonomisk blokkdannelse i Europa, hvor vi har seksmaktene på den annen side. Vi får en nordisk union, eller vi får delvis samarbeid med Storbritannia – eller hva vi nå gjør. Jeg er enig med hr. Røiseland som nevnte at i spørsmålet om en nordisk union, er Danmark det store spørsmålsteget på grunn av jordbruket.

Hvis jeg skulle si noe om dette, så var det at om man skulle utrede et alternativ, var det handelsministerens alternativ nr. 1. Uten at jeg kan uttale noe

bestemt om det, mener jeg at enten må vi stå alene, eller så må vi gå sammen med de seks i en eller annen form, eller så må vi lage en blokk mot de seks, og det ville være sørgerlig om vi skulle lage en slik blokk. Her forsøker vi å lage et vest-europeisk forsvarssamarbeid. Det ryker vel en dag kanskje, og så har vi da laget to blokker som står i kamp mot hverandre. Da gleder vi jo dem som har begynt sin agitasjon mot økonomisk integrasjon i Europa. Forsvarsmessig er vi jo kommet et godt stykke på vei med å ødelegge samarbeidet, og når vi er ferdig med det, får vi hele dette veltende inn over oss på den økonomiske front!

Det er kanskje uheldig at de ikke er mer utredet, alle disse alternativene, så vi hadde visst noe mer om dem enn det handelsministeren sa, men jeg ville sette pris på om man ville utrede spesielt handelsministerens alternativ nr. 1.

Hønsvald: Det kan vel sies at det er skjebnesvangre ting som er under utvikling ute i Europa. De motsetninger som er kommet til syne, og som vi har fått redegjort for her i dag, er dyptgående motsetninger, og selv om alle synes å være innstilt på at vi må få en ordening, fordi det er politisk nødvendig, har vi ingen garanti for at vi får en ordening allikevel. Situasjonen hvis det ikke blir noe frihandelsområde, vil jo bli, som det har vært fremhevet her, en dyptgående økonomisk og politisk splittelse i Europa, og jeg tror nok at hvis alle sammen er klare over konsekvensene av en slik økonomisk og politisk splittelse, skulle det være muligheter for å nå fram til brukbare kompromisser. Hvis oppfatningen i Frankrike og de land som står sammen med det, er den: «Vel, dere har jo mulighet for å slutte dere til oss», og de holder på det, kan man kanskje si at vi står litt svakt i det, og at vi må strekke oss lengst mulig for å oppnå et kompromiss.

Men situasjonen er jo ikke slik at det er mulig for oss å komme med i seksmakt-samarbeidet uten en grunnlovsendring, og det tar tid. Vi har liggende hr. Finn Moes grunnlovsforslag. Jeg vet ikke om det dekker en slik situasjon som den vi eventuelt vil komme opp i, om det forslag går så langt at vi, om vi vedtar det, kan komme med i seksmakt-samarbeidet, men det er ganske klart at med Grunnlovens ordlyd i dag er det umulig for oss å gå med i det samarbeidet. Såvidt jeg forstår, er situasjonen noenlunde den samme i Danmark. Det er blitt meg meddelt at det kreves 5/6 flertall i Folketinget for et slikt vedtak.

Statsråd Skaug: Det er adgang til folkeavstemning, som vi vet.

Hønsvald: Altså, hvis man forelegger spørsmålet for Folketinget, kreves det 5/6 flertall for å gå med i seksmakt-samarbeidet. Så kan man gå til folkeavstemning. Det er således heller ikke for Danmark noen enkel sak å komme med i seksmakt-samarbeidet. Og når det er mitt bestemte inntrykk at en slik utvikling hverken for Norge, Danmark eller Sverige er noen ønskelig utvikling, er det klart at om vi blir stilt overfor denne franske uttalelse, at dere jo bare kan slutte dere til oss, mener jeg at vi må kunne svare: Det er ikke så ganske enkelt gjort det, det er grunnlovsmessige hindringer, og vi kan i all fall ikke komme med på det nåværende tidspunkt.

Dessuten vil vel ikke vår tilslutning til seksmakt-samarbeidet hindre splittelsen i Europa. Forutsetningen for at vi kunne stå samlet, er jo at også de andre landene går med på at vi får «Europas Forente Stater», og man er visst ikke akkurat i en utvikling henimot Europas Forente Stater, ikke bare en økonomisk, men en politisk integrering. Jeg tror ikke situasjonen er moden for en slik utvikling. Det er mange idealister som er tilhengere av Europas Forente Stater, men tilslutningen til den bevegelse er – så vidt man skjønner – meget liten, i all fall her i Norge. Det som vi må gjøre, er i samarbeid med de andre nordiske land og med England å forsøke å oppnå et så godt kompromiss som mulig.

Jeg tror ikke det er noen annen brukbar løsning for oss enn å få opprettet frihandelsområdet, og når da konsekvensene av et sammenbrudd i forhandlingene er det de er, må vel også seksmaktene innse situasjonens alvor og være villige til å strekke seg noe, og spesielt når vi vel kan gjøre regning med at land som Holland og Tyskland langt på vei er enige med oss i synet på de franske fordringene, må man kunne få til en situasjon som gjør at også Frankrike må fire noe på sine krav.

Det er min oppfatning at all vår energi må settes inn på å bringe frihandelsforhandlingene fram til en akseptabel løsning. Alternativer finnes nok, men bortsett fra en fullstendig integrering av alle europeiske land, kan jeg ikke skjønne at noe av de alternativer som har vært nevnt her, vil hindre en økonomisk og politisk splittelse i Europa, og det er det som må hindres.

Kjøs: De redegjørelser vi har fått i det foregående og dette møte, har gjort det klart at det er mange og store vanskeligheter på veien frem til et frihandelsområde. Men jeg kan ikke skjønne annet enn at det er riktig å følge den linjen som vi har fulgt, at vi aktivt og positivt skal gjøre det vi kan for å føre forhandlingene om et frihandelsområde frem til et positivt resultat. Og når jeg legger så stor vekt på at vi skal gjøre en aktiv innsats der, er det nettopp ut fra en vurdering av de følger en splittelse i Vest-Europa ville ha. En økonomisk splittelse ville selvsagt være overmåte alvorlig, og enda mer tenker jeg på den politiske splittelse som dette ville føre til, og som ville bringe hele den vestlige verden inn i en overmåte vanskelig stilling i den store politiske konstellasjon. Jeg synes dette veier så tungt at vi må være forberedt på å gjøre innrømmelser, men jeg er selvsagt enig med handelsministeren i at vi ikke kan godta hva som helst, og slett ikke alt det som de franske forhandlere har fremført av krav og betingelser.

Når det gjelder de alternativer som kan melde seg, er det selvsagt riktig at det kunne være ønskelig å ha dem mer belyst. Men jeg synes allerede etter det vi har hørt og kan tenke oss selv, at disse alternativer er ikke bare lite ønskelige, men de er også lite hyggelige. En tilslutning til de seks er – det er jeg enig med handelsministeren i – neppe aktuell politikk for oss nå, på grunn av de konsekvenser det har og på grunn av de vanskeligheter vi vil ha med å realisere det her hos oss selv. Og da er det i grunnen bare ett hovedalternativ tilbake, og det er splittelsen. Enten vi da kan få til noe sammen med England, eller vi må prøve å få til noe alene, er splittelsen i Vest-Europa et faktum.

Uten at jeg nå vil gå inn på detaljer – for det tror jeg vi blir nødt til å gjøre senere, når vi ser hva det er mulig for våre forhandlere å oppnå, og det kommer jo den tid da vi må ta standpunkt til om det er mulig for oss å gå med på det ene eller det annet – blir min konklusjon den at vi må følge den linje vi har fulgt, og at vi også må sette aktivt og positivt inn det vi makter for å føre forhandlingene frem til et resultat.

Formannen: Med hensyn til alternativene kan man jo, som handelsministeren ganske riktig sa, spekulere over dem, men man er ikke fullstendig herre over dem. Overordentlig meget som blir av avgjørende betydning for vår holdning, vil avhenge av for eksempel hvilken kurs Storbritannia eventuelt velger. Det er jo ikke engang sikkert at de vil ha oss med i noe slags «samveldeområde.»

Jeg er helt enig i at man må gå aktivt inn for å få et frihandelsområde i stand. Men jeg tror man skal være helt klar over at det nok kommer til å betinge innrømmelser som ikke blir veldig populære her i landet. Man kan bare se på hvordan denne saken utvikler seg. Nå begynner man i Frankrike å lage innstillinger og rapporter om saken, og de inntar gjennomgående en helt avvisende holdning. Jeg tror nok man må være forberedt på at der må gjøres ganske vidtrekkende innrømmelser, hvis man skal komme noen vei.

Med hensyn til jordbruket er kanskje situasjonen ikke fullt så ille som den gjerne fremstilles, idet det jo ikke i og for seg er frihandel med jordbruksprodukter man tar sikte på. Det man tar sikte på, er jo i alle land det som man kan kalle et regulert marked for jordbruksvarer. Jeg deltok i forgårs på et møte mellom Europarådet og OEEC om hele dette spørsmålet, og der la Maudling fram et ganske interessant synspunkt. Han sa: Hvis vi rundt om i de forskjellige europeiske land skal beskytte vår jordbruksproduksjon, så la oss beskytte den del av jordbruksproduksjonen hvor vi er effektive, hvor de respektive land kan gjøre den beste innsats, la oss ikke legge an på å beskytte den del av produksjonen hvor vi er ineffektive og hvor de forskjellige land ikke kan konkurrere.

Jeg tror at det næreste alternativ til et frihandelsområde vil bli det som man har kalt «delvis assosiering». Jeg må si at jeg vet ikke riktig hvori det består, og hvor langt det vil skille seg ut fra regulære handelsavtaler med seksmakt-området. Men jeg tror nok at i alle tilfelle vil f.eks. en avtale enten for Norges vedkommende isolert eller for de nordiske land med seksmakt-området, bli dårligere enn et kompromiss om frihandelsområdet. Jeg tror ikke der kan være noen tvil om det. Det gjelder særlig de varer som Frankrike vil holde utenfor. Om man får et kompromiss om frihandelsområdet, kan det jo tenkes at Frankrike kan gjøre innrømmelser, men at de ville gjøre innrømmelser i en særavtale mellom de nordiske land og seksmakt-området, tror jeg ikke.

Likeledes tror jeg nok at et frihandelsområde selv med store innrømmelser, er å foretrekke framfor en tilslutning til fellesmarkedet.

Jeg tror også den tanken at man kunne få et frihandelsområde om tre-fire år, når fellesmarkedet har virket en tid, er en farlig tanke. Da vil der allerede være

begynt en diskriminering i europeisk handel, som kan lede handelen inn på helt andre veier enn den har i dag.

Til slutt vil jeg bare si at jeg tror at hvordan enn situasjonen utvikler seg, om vi får frihandelsområde eller om vi ikke får det, så blir nordisk samarbeid – jeg sier ikke dermed noe om fellesmarked, men jeg mener en felles opptreden av de nordiske land – av en ganske vesentlig betydning, og det synes jeg man må sette alt inn på å få i stand.

Watnebryn: Handelsministeren avsluttet sitt innlegg sist med å understreke:

«Jeg anser det absolutt nødvendig for oss i Paris å oppnå noe mer av nordisk enighet om de standpunkter vi skal stå for. Vi kan bli plukket fra hverandre på viktige punkter, og får heller ikke alltid Storbritannias støtte.»

Jeg ser det slik at den situasjon som vi i dag står i, at det er så pass stor uenighet i Norge mellom de politiske partiene om vårt forhold til nordisk samarbeid, er en veldig hemsko for oss. Vi er altså nå i den situasjon i Norden at vi i større eller mindre grad ikke klarer å forene våre standpunkter og synspunkter. Vi svekker dermed vår forhandlingsposisjon overfor de seks, når det gjelder frihandelsområdet. Hvis vi mener at vi på et senere tidspunkt, når de nærmere bestemmelser for frihandelsområdet er utarbeidet, vil finne ut at vi har fordeler av å stå i hop, må det jo være enda mer nødvendig at det nå på forhånd kan bringes størst mulig klarhet over det. Den timetabellen man nå arbeider etter, er en timetabell som, så vidt jeg kan skjønne, er utarbeidet under helt andre premisser. Man forutså ikke de store vanskeligheter som man i dag står overfor med å kunne få opprettet et frihandelsområde.

Jeg vil gjerne spørre handelsministeren: Er det ikke det det i virkeligheten ligger i den formuleringen at skal vi kunne oppnå rimelige vilkår, skal vi kunne få etablert et frihandelsområde, så må vi gå i hop med de andre nordiske land. Og han pekte der på den store samhandelen som Norden, samlet sett, har med Tyskland og med de andre innenfor seksmakt-gruppen. Anser handelsministeren det for i høy grad ønskelig og nødvendig, og er det mulig for oss, å kunne komme noe lenger når det gjelder å oppnå enighet og på den måten gi oss en sterkere posisjon utad?

Ingvaldsen: Jeg er i tvil om jeg skal uttale meg her, men det er to ting jeg vil nevne. For det første forekommer det meg at arbeidet med å opprette et frihandelsområde har gått meget mer trått og har tatt meget lengre tid enn man ventet. Dette må selvfølgelig ha sine årsaker, og de årsakene tror jeg ligger i at man ikke har gjort noen prinsipiell avtale eller beslutning på forhånd, sånn som de seks gjorde, men har forsøkt etter hvert å komme frem til en ordening. Man driver og forhandler, men på fritt grunnlag. Og England har hensynet til Samveldet. Jeg må tilstå at etter det jeg har hørt, tror jeg det blir meget vanskelig å få opprettet et frihandelsområde som kan arbeide noenlunde effektivt. Jeg tror det stadig vil oppstå uhyre vanskelige problemer, problemer som vil være nesten uløselige, i all fall i løpet av en kort tid.

Det annet jeg vil berøre, er spørsmålet om hvordan det stiller seg hvis vi vurderer det hele på lengre sikt. Vi kan si at alle alternativene er broget i øyeblikket, men ser man det hele på lengre sikt, vil seksmakt-området – så vidt jeg skjønner – bli en ganske vel arrondert del av Europa og verden. Får de med koloniene, vil dette området også bli i ganske stor utstrekning selvforsynt. Jeg kunne også tenke meg at Norge i forbindelse med det ville bli et naturlig supplement – vi kunne utfylle området, og vi kunne også få ting derfra. Jeg synes ikke det ser så helt urimelig ut.

Frihandelsområdet derimot – hvis det ikke får en velvillig behandling av seksmakt-området – har jeg vanskelig for å forstå kan bli noen naturlig og effektiv ordning. Jeg beklager det, for jeg ser det akkurat som hr. Kjøs, at det ville være avgjort å foretrekke av andre grunner, men det forekommer meg at det ikke er riktig å stole på at det kan føre frem til en tilfredsstillende ordning.

Spørsmålet blir da: Hva skal man gjøre? Seksmakt-området opererer selvfølgelig på lengre sikt, og det får til å begynne med svære overgangsproblemer og mener det har nok med seg selv. Men jeg kunne også tenke meg at disse landene om noen år vil ha interesse av et øket samkvem med verden for øvrig, og vil utvide forbindelsene, og da skulle Norge stå nokså sterkt med sin store import.

Jeg må tilstå at min konklusjon er i grunnen at selv om jeg alltid har håpet på et frihandelsområde, er jeg blitt temmelig skeptisk, og jeg tror ikke det er realistisk å stole på at den linjen fører frem på en måte som er akseptabel for oss. Vi kan håpe det fremdeles, og jeg har ikke noe imot at vi går aktivt inn for å prøve det, men jeg synes ikke det er riktig *bare* å satse på det.

Røiseland: Hr. Watnebryn var inne på at den ulikskapen i syn som rådde mellom partia i Noreg når det galdt nordisk tollunion, var ei hindring for nordisk samarbeid no i Paris, og på den måten også ei bremse på drøftingane om frihandelsområdet. Til det vil eg gjerne seia at på det møtet som Det økonomiske utvalet i Nordisk Råd hadde i Hindås i haust, var det òg ei viss klage over at samarbeidet ikkje var i orden. Det var klage frå dansk hald. Men klaga grunna seg ikkje på at partia i Noreg ikkje var samde i spørsmålet om nordisk tollunion. Klaga gjekk ut på at det var ulike syn og ulike krav når det galdt jordbruket si stode i frihandelsområdet, som skapte vanskar. Og danskane var ikkje mindre bitre på svenskane enn dei var på nordmennene. Det vart forresten på dette møtet i Hindås sterkt streka under frå alle hald i alle land at det var viktig at vi sto saman i Paris og gjorde det vi kunne for å få i stand frihandelsområdet, for di vi hadde interesse av det.

Når hr. Watnebryn har dregi inn denne striden i Noreg når det gjeld nordisk tollunion, er det det å merka at striden er ikkje mindre i Danmark, der dei klaga over at vi ikkje stod saman. Striden er faktisk i dag mykje verre i Danmark, for dersom Danmark går til Messina-unionen, fell all tanke om nordisk tollunion bort – dei kan ikkje stå i to tollunionar – og det er sterke krefter og eit nokså sterkt parti i Danmark som vil gå til Messina-unionen trass i alt. Så eg meiner at det ulike synet som her er

på nordisk tollunion, skal vi inntil vidare ikkje ta opp til drøfting, for vi har andre ting no som er meir aktuelle.

Erling Petersen: Det var først en bemerkning til hr. Watnebryn. Jeg har inntrykk av at han blander sammen to ting. En ting er om de nordiske land kan opptre mer eller mindre som en blokk ved forhandlingene. Men for å oppnå det er det jo ingen nødvendighet at det er tollfrihet over de nordiske grenser. Om vi nå tenker oss at vi hadde hatt en nordisk tollunion, kunne det godt være at problemene i visse tenkte situasjoner ville bli betydelig vanskeligere enn de ellers ville være. Som hr. Røiseland var inne på: Sett at vi hadde en nordisk tollunion, og Danmark da ønsker å gå med de seks av hensyn til sitt jordbruk, mens etter andre overveielser de to andre landene kommer på den annen side. Hvilken fordel har man da av å ha etablert en nordisk tollunion? Den ville jo da være virkelig den store anstøtssten for den løsning man ønsker seg. Så jeg tror man ikke skal fortsette med å blande sammen de to tingene, den nordiske tollfrihet under en tollunion og muligheten for å opptre som en samlet blokk.

Det har vært snakket så mye om alternativer. Jeg har inntrykk av at man oppfatter det begrepet på forskjellig måte. Jeg har inntrykk av at det er kommet til uttrykk den tankegang at det er ett alternativ vi skal søke etter, som gir en bedre løsning enn den foreliggende. Når jeg snakker om alternativer som bør analyseres, mener jeg alle de situasjoner vi kan komme til å befinne oss i – ikke fordi vi har valgt dem, men fordi vi blir satt overfor et begrenset antall vanskeligheter.

Nå er det jo tydeligvis enighet om at hvis man kunne få til et frihandelsområde, er det – etter det vi nå vet – den beste løsning. Og det er i grunnen ikke noe merkelig, hvis man ser på ideen med det. Det tok sikte på å oppnå en vesentlig del av fordelene ved et stormarked uten å betale prisen for å være med i et fullt fellesmarked. Så det er jo ikke til å forundre seg over at den ideen møter en så stor motstand. Det springende punkt er selvsagt forskjellen på de seks' fellesmarked og frihandelsområdet, og når man snakker om innrømmelser og kompromiss, betyr det jo at man skal være villig til å lempe på bestemmelsene for frihandelsområdet, slik at de nærmer seg mer og mer til fellesmarkedsreglene.

Nå har nokså mange her tatt avstand fra tanken om tilslutning til de seks – bortsett fra hr. Nordahl. Men jeg kan også tenke meg et lignende alternativ. Det høres ikke politisk eller økonomisk mulig i øyeblikket, men vi vet jo ikke hvor stort det politiske press blir av hensyn til faren for en europeisk splittelse – det kan jo vokse betydelig etter som årene går. – Jeg vil ikke si at det er umulig at man får kompromissdannelsen ut fra den annen side, at vi faktisk kan tenke oss et noe utvannet og noe forsinket fellesmarked – altså den ordningen de seks har, med tilslutning av de øvrige land i OEEC. Altså, det er faktisk spørsmål om et kompromiss fra frihandelssiden eller fra den annen side. Dette alternativet, at vi alle sammen havner i et fellesmarked, anser jeg ikke som utelukket, og jeg tror også at det er et av de alternativer hvor man burde sette i gang ikke bare spekulativ tenkning, men heller konstruktiv tenkning.

Vatnaland: Det som hr. Watnebryn uttala her om skilnaden i synet på nordisk tollunion mellom partia her i Noreg, synest meg å ha lite for seg i denne samanhengen, og eg skal la det liggja, eg trur ikkje det er turvande å ta det fram no.

Eg er vel den som har vori mest reservert når det gjeld frihandelsområdet, og eg kan ikkje seia eg er meir optimistisk i dag heller, etter at eg høyrde handelsministeren sist og etter det han har uttala i dag. Det er ikkje minst omsynet til jordbruket og fiskerinæringa som har gjort at eg har vorti så reservert som eg har vori og som eg er. Eg har sett det slik at ein kunne vanskeleg unngå å få overstatlege organ, og eg kan ikkje i dag gje mi tilslutning til noko som helst som nødvendiggjjer overstatlege organ, for eg trur ikkje det ville vera noka heldig løysing.

Det er sagt her at det ville vera beklageleg dersom ein skulle få ei økonomisk kløyving i Vest-Europa. Ja, det er rett nok. Men har me i grunnen ikkje alt no ei økonomisk kløyving, etter at ein fekk seksmakt-avtalen og den traktaten som der er skipa? Eg kan ikkje sjå det annleis enn at me har eit slag kløyving. Og dersom det ikkje er noka fullstendig kløyving, er eg redd for at den traktaten fører med seg at det *vil bli* ei kløyving – ikkje minst på grunn av den stoda som Frankrike inntar. Me høyrde av utanriksministeren sist korleis Frankrike kom med krav. Det var krav som var så vidtgående at eg veit ikkje korleis eg skal karakterisera dei. Det var mest som Frankrike ville *diktera* sine vilkår for at dei nordiske landa skulle få slutta seg til. Eg ser det gjevi att i det ekstra-referatet som vart delt om her i dag. Der uttalar handelsministeren på s. 3:

«Vi vil bli nødt til å gå langt for å imøtekomme de franske synspunkter, selv når det gjelder problemer og løsninger som vi i og for seg ville si er ganske meningsløse.»

Eg kan ikkje seia at eg er viljug til å gå noko serleg langt inn på vilkår som «i og for seg må sies å være meningsløse.»

Men det som eg serleg forlangte ordet for å koma inn på, var det som også hr. Røiseland har vori litt inne på, nemleg fiskeria. Det står på s. 14 i det stensilerte referatet av handelsministeren sitt foredrag sist:

«Fra norsk side har man spesielt reist spørsmålet om egne regler for fisk og fiskevarer. På det siste statsrådsmøtet ble det, etter forutgående enighet på nordisk plan og på UNISCAN-nivå, godtatt at man skulle prøve å komme frem til egne regler for fiskesektoren, men det ble ingen realitetsdebatt om omfanget av disse regler. Spørsmålet ble henvist til drøfting i en egen arbeidsgruppe hvor bl.a. Norge og Island skal være representert.»

Det høyrest nokså bra ut, så langt. Lenger nede fortel handelsministeren:

«Et slikt opplegg behøver ikke nødvendigvis få konsekvenser for organiseringen av førstehåndsomsetningen i Norge, men det innebærer at vår interne fiskeripolitikk i tilfelle vil komme opp til fellesdrøfting mellom deltakerlandene. Vi skulle imidlertid ha mindre å frykte under en slik behandling enn flere andre land som på dette område har langt større ting å forsvare.»

Det kan nok vera rett også så langt. Men så heiter det:

«Men våre transittbestemmelser og landingsforbudet mot utenlandsfanget trålfisk vil nok her komme i søkelyset og vil kunne bli vanskelig å opprettholde. I denne forbindelse kan jeg også nevne at spørsmålet om «etableringsrett» - som jeg skal komme tilbake til – kan reise meget vidtgående problemer i forbindelse med fiskeriene.»

Så heiter det seinare, på s. 18, om det same:

«Et problem som kan vise seg å bli av stor betydning for oss, er spørsmålet om etableringsrett, dvs. om fri adgang for fysiske og juridiske personer hjemmehørende i et av medlemslandene til å etablere økonomisk virksomhet i et annet medlemsland.»

Det er her eg meiner den største faren ligg. Og det heiter millom anna lenger nede:

«Full frihet til etablering i medlemslandene vil innebære at vår konsesjonslovgivning på sentrale felter kan komme i faresonen. Det samme gjelder spørsmålet om utlendingers adgang til fiske i norske farvann og forbudet mot landing og transitering av fisk. Da disse spørsmål nylig er henvist til en egen arbeidsgruppe, er det kanskje for tidlig å si noe om hva resultatene av forhandlingene kan komme til å bli.

Men det *kan*», heiter det vidare, «være fare for at de små land her kan komme i en vanskelig forhandlingsposisjon. Vi må i alle tilfelle være forberedt på at løsningen på de spørsmål det her dreier seg om, kan komme til å bryte meget sterkt med vår praksis hittil. Det vil trolig være riktig å gi de norske forhandlere som skal delta i denne spesielle arbeidsgruppen, instruks om å gå inn for minst mulig vidtgående bestemmelser på dette området.»

Ja, «minst mulig vidtgående bestemmelser på dette området», hr. formann! Eg er ikkje viss på om ein før dette er nærare gjennomdrøft, burde gje seg ut på den glattisen som eg meiner at ein her er i ferd med å gje seg ut på. I alle fall meiner eg at dette gjeld så avgjerande interesser for vår fiskerinæring, at det burde drøftast på eit breidt plan innanfor fiskeria og fiskeriorganisasjonane.

«En nødvendig forutsetning for at frihandelsområdet skal funksjonere, kan man neppe si at det er med vidtgående liberale bestemmelser på dette felt» - heiter det til slutt.

Etter alt dette er eg i dag ikkje mindre reservert enn eg har vori før, og eg vil henstilla til handelsministeren og til dei som elles handterar desse spørsmåla – og iser det siste eg har vori inne på her – å visa den største aktsemd og handtere det med den største varsemd. For skal det gå i den retninga som dette tyder, kan kystfiskeria våre og vår fiskerinæring i det heile koma ut i den største sjøgang.

Henrik Svensen: Jeg vil bare si ganske kort at jeg er enig med handelsministeren i at vår primære interesse ligger i at vi gjør alt det som står i vår makt for å få i stand et frihandelsområde, og jeg kan slutte meg til det som hr. Langhelle og hr. Kjøs har sagt om det.

Når jeg har bedt om ordet, er det imidlertid foranlediget ved hr. Hønsvalds bemerkninger om de konstitusjonelle spørsmål som vil kunne reise seg i tilfelle det skulle bli tale om en direkte tilslutning til unionen.

Det er sikkert ganske riktig som hr. Hønsvald sa, at som Grunnloven lyder i dag, vil den være til hinder for en slik direkte tilslutning, men jeg vil gjerne spørre om hr. Hønsvald er sikker på om ikke de samme spørsmål i all fall i noen grad ville måtte reise seg i forbindelse med frihandelsområdet. Så vidt jeg forstår er man ikke kommet så langt i forhandlingene i Paris ennå at man har begynt å danne seg et bilde av hvilke fellesorganer et frihandelsområde vil måtte ha, og hvilken myndighet man må tillegge slike fellesorganer, men vi må vel forutse at det ikke bare vil bli spørsmål om å tillegge slike organer myndighet til å treffe vedtak som er rettet mot de enkelte deltakerland og som det altså er overlatt til de enkelte deltakerland å sette ut i livet gjennom sine konstitusjonelle organer, vi må vel forutse at det også kan bli nødvendig å gi slike fellesorganer myndighet til å treffe vedtak som er rettet direkte mot deltakerlandenes borgere, og som altså da blir unndratt den vanlige konstitusjonelle kontroll.

Når jeg reiser dette spørsmål, er det fordi at så vidt jeg vet har de konstitusjonelle sider ved vår deltakelse i internasjonalt samarbeid hittil bare vært utredet og vurdert i relasjon til konkrete saker, som f.eks. i sin tid spørsmålet om vår tilslutning til FN og senere til NATO, osv., og jeg ville gjerne spørre om det ikke nå ville være rimelig å ta dette spørsmålet opp til vurdering på et mer generelt grunnlag.

Jeg er fullstendig klar over at dette ligger noe på siden av opplegget for drøftelsene her i dag, men jeg mener at dette spørsmålet er så viktig at det vil være riktig å ha det løst, slik at vi ikke skal støte på uforutsette vanskeligheter hvis vi kommer i den situasjon – hva jeg håper – at vi skal ta standpunkt for vår tilslutning til frihandelsområdet.

Formannen: Jeg vil gjerne gi ordet til utenriksministeren utenom tur, for å svare nettopp på dette spørsmål.

Utenriksminister Lange: Jeg tror det vil være en fordel om vi kan ha noe klarere forestillinger om hva vi kan stå overfor i relasjon til frihandelsområdet, før vi setter i gang en slik utredning. Å sette den i gang rent generelt og på spekulativ basis, tror jeg kunne føre ut på vidotta i nokså mange henseender, så vår innstilling i Utenriksdepartementet har vært at så snart man i forhandlingene i Paris får et noenlunde konkret bilde av hvilke fellesorganer det blir nødvendig å skape og hvilken myndighet det blir nødvendig å tillegge dem, da er tidspunktet kommet til å utrede forholdet til vår grunnlov og til det hvilende grunnlovsforslag fra denne komites formann, som jo er utformet i en lang rekke forskjellige alternativer, nettopp for at det skulle være muligheter for oss, hvis vi vedtok et av disse alternativene, til å gå med i det vi på det tidspunkt da forslaget ble utformet, kunne forestille oss ville bli aktuelt. Men jeg tror at en teoretisk utredning, før vi vet noe

mer konkret hva vi der vil komme til å stå overfor, vil ha liten verdi, og lett kunne bli altfor vidløftig blant annet, og altfor tidkrevende.

Formannen: Jeg går ut fra at hr. Svensen vil ha ordet til samme sak, men før det vil jeg få gjøre oppmerksom på at der foreligger jo faktisk en ganske fyldig utredning fra Justisdepartementet, enten fra 1951 eller 1952.

Henrik Svensen: Den utredningen knytter seg til en eller annen konkret sak, jeg husker ikke akkurat nå hvilken, men den er i grunnen ikke særlig generelt oppbygget.

Forøvrig vil jeg bare si at jeg forstår fullt ut utenriksministerens synspunkt, men jeg vil jo minne om det som hr. Hønsvald sa her og som alle er klar over, at det tar dog atskillig tid å få i stand en grunnlovsendring. Så vil jeg gjerne si med en gang at for min del er jeg mer innstillet på at man tar de endringer i Grunnloven som er nødvendige, etter en fri og åpen drøftelse av spørsmålet, enn at man gir seg til å strekke på Grunnloven ved mer eller mindre tvilsom fortolkningskunst. Derfor synes jeg det er viktig at man får utredet og løst disse spørsmål. Men jeg innrømmer nok at det er atskillig i det synspunkt som utenriksministeren hevdet.

Watnebryn: Det jeg sa var mer formet som et spørsmål til handelsministeren, enn det egentlig var absolutte standpunkter, og bakgrunnen for dette spørsmålet er det handelsministeren selv har pekt på, så han må jo føle dette langt sterkere enn vi som sitter her. Og selvfølgelig kan det være mest behagelig å skyve det fra seg, men er det realistisk, er det klokt å gjøre det?

Det var ingen, så vidt jeg skjønner, som på forhånd imøteså de overordentlig store vanskeligheter vi ville komme til å ha for å kunne få opprettet et frihandelsområde. Teoretisk kan man si at det er stor forskjell på tyske og franske økonomiske interesser, og at de ikke alltid går i hop, men fordi de har gått sammen i en union – i første omgang en økonomisk union, med sikte på en politisk union – innordner de seg i et fellesskap, gir avkall på særinteresser der hvor det i og for seg kunne være naturlig å hevde dem, for at de skal holde i hop. Vi må da ikke være så urealistiske at vi ikke erkjenner at det gir dem en forhandlingsposisjon overfor dem som står splittet, som gjør det nesten umulig for oss, og det er i denne sammenheng jeg sier: Ville det ikke da vært en fordel, ville det ikke gitt oss en sterkere forhandlingsposisjon, hvis vi hadde kunnet få til et solidarisk samarbeid her i Norden? Handelsministeren må jo mene noe med det han sier:

«Vi har hatt et nært samarbeid med svenskene og danskene. Vi er uenige om mange ting, men for de fortsatte forhandlinger tror jeg det er viktig at vi kan begrave en del av de ting vi er uenige om, og forsøke om vi kan bli enige for dermed å ha noen større tyngde i forhandlingene.»

Forsøke og forsøke ... Men det er *nødvendig*, og hvis det er handelsministerens mening at det ville gitt oss en betydelig større tyngde, at det ville gitt oss en langt bedre forhandlingsposisjon, da skal vi ikke skyve problemet fra oss

og si at det ikke betyr noen ting at vi kan stå samlet i forhandlingene. Dette er en viktig side av samme sak etter min mening.

Borten: Jeg vil si det samme som hr. Nordahl, at jeg har ikke vært med på å diskutere disse spørsmål tidligere i komiteen, og for meg fortoner det seg slik at det er veldig vanskelige spørsmål å ta standpunkt til. Det ble jo også understreket av hr. Nordahl, idet han ga uttrykk for at vi kanskje etter hans mening har forsømt den *beste* løsning for oss som folk. Det er jo en vurdering.

For min del legger jeg stor vekt på det argumentet som er kommet frem, at man må fremfor alt forsøke å unngå at Europa splittes i to eller flere økonomiske og politiske enheter, og hvis det da er slik at frihandelsområdet som en aktuell løsning er det som best imøtekommer ønsket om et samlet Europa, synes jeg det må være opplagt riktig at vi går inn for et frihandelsområde. Det er vel ingen her i forsamlingen som ikke er klar over at det vil volde veldig store omstillingsvansker og at det vil koste oss meget som folk, eller skal vi si, koste de enkelte næringsdrivende meget, og det er vel også enighet om at der er det en grense. Vi vil ikke gå så langt at vi faktisk utsetter enkelte næringer eller grupper for utslettelse. Der går jeg ut fra at det også er nokså stor samstemmighet i oppfatningene.

Men det var et spørsmål jeg gjerne ville ha stillet til handelsministeren når jeg først har ordet. Formannen sa det slik, at naturligvis er vi avhengige av hvilken kurs Storbritannia velger – og det er klart at det er meget i det resonnementet.

Når jeg leser igjennom det som er kommet av rapporter om disse sakene, ser det for meg ut som at det er Storbritannia som er den som legger opp forhandlingsgrunnlaget på de fleste områder, og da vil jeg gjerne spørre om det er gjort bevisst forsøk på å finne frem til et alternativ i opplegget, ut fra et felles interessegrunnlag for de øvrige av partnerne? Jeg vet ikke hvordan Frankrike er innstillet rent atmosfæremessig i forhandlingene, når det er Storbritannia som fører an så sterkt, og det var det jeg gjerne ville høre, om det ikke kan tenkes at det kunne reises et felles alternativ som forhandlingsgrunnlag, der de mindre lands interesser er koordinert. Da kommer man naturlig bort i den tankebane hr. Watnebryn var inne på. Men det er jo en kjensgjerning at vi ikke har gjennomdiskutert spørsmålet om en nordisk samlet opptreden, men det er jo også flere parter, og det var det jeg gjerne ville stille spørsmål om.

Formannen: Det er ikke inntegnet flere talere, så da tror jeg handelsministeren kan få ordet.

Statsråd Skaug: Hvis man først gir seg ut på å snakke om alternativer, kan vi jo være enige om den ting at det beste alternativ for oss ville være at de seks aldri var blitt enige. Da ville vi ha kunnet arbeide videre på det grunnlaget som vi hadde gjennom GATT og OEEC og på andre måter. Men de seks er nå blitt enige, trass i alt det alle regnet med på forhånd, og det er det som skaper hele forhandlingsproblemet her. Og som jeg sa sist: Vi skal være klar over at de seks ikke bare er blitt enige om et handelssystem, de er blitt enige om noe som de selv

kaller en økonomisk union, og som de selv ser på som begynnelsen til en politisk føderasjon. Det vil ta mange år, men det er det de tenker på. Vi kan ikke forhindre det, og det ville vel heller ikke være riktig at vi skulle forsøke å få de seks til å løse opp igjen sitt samarbeid. Så vårt utgangspunkt i alle disse forhandlinger og drøftelser, det er at samarbeidet mellom de seks er en realitet, de har i alle de seks landene ratifisert en traktat som på alle vesentlige punkter er uklar, de seks vet ikke selv og de kan ikke forklare hvor langt bestemmelsene går på en rekke viktige punkter. De sier selv at dette skal våre institusjoner avgjøre i den tiden som kommer.

Det er det utgangspunktet vi har å regne med, og det er ganske klart at bare tanken på å forandre den traktaten de er blitt enige om og som nasjonalforsamlingene i disse seks landene har godtatt, er noe som øyeblikkelig reiser enorme motforestillinger i alle de seks land. Det har i alle de landene sikkert vært betenkeligheter ved den ene og den annen bestemmelse i traktaten, men de har nå ratifisert den, og det har vært en vanskelig og møysommelig prosess å få det til. De *har* fått det til, og medlemmene av denne komite skulle jeg anta vil være de første til å innse at det å forandre en traktat som på den måten er godtatt under til dels stor politisk motstand, det er ikke så helt enkelt.

Vårt forhandlingsutgangspunkt i Paris er derfor dette forholdet at de seks har sin traktat, at de ikke er innstillet på å forandre den, og at de så sier: Et frihandelsområde i tilknytning til vårt samarbeid, er vi i prinsippet enige i, men da må det samarbeidet skje ved at dere innpasser dere etter det vi er blitt enige om oss imellom.

En kan naturligvis i den tiden som kommer regne med – eller i all fall håpe på – at de seks, fordi deres samarbeid er så elastisk og fordi det er så mange ting som skal avgjøres av institusjonene, i en viss utstrekning vil imøtekomme våre synspunkter. Og når disse forhandlingene om ikke så lang tid kommer inn i en avgjørende fase, får vi jo håpe på og regne med at de seks for sin del er likeså bekymret for en splittelse i Europa som vi er, og at de også vil være villige til å gå inn på visse kompromisser. Når det tidspunkt kommer tror jeg det vil være slik at De Forente Staters innstilling vil spille en ganske stor rolle. Det er jo utenfor dette, men de deltar i forhandlingene som observatører. De er fullstendig klar over at hensikten med alle disse ting er å etablere en økonomisk ordening i Europa som diskriminerer mot dollarområdet, og det er en konsekvens som de for så vidt er villige til å godta – ikke offisielt, det kan de ikke, men de er villige til allikevel å finne seg i det. Og det kan jo være, når disse forhandlingene kommer til et punkt hvor det ser ut til at det hele går i stykker, at De Forente Stater da vil gjøre sin innflytelse gjeldende for å få til modererende standpunkter, slik at dette forhandlingskomplekset kan bringes i havn.

Dette er en spekulasjon som det er et visst grunnlag for. Men det vi nå har med å gjøre – vi skal nå til møte igjen i Paris mandag og tirsdag, og vi skal ha et nordisk samordningsmøte i København imorgen – det er den forhandlingsposisjon som jeg har forsøkt å gjøre rede for her, som består i at de seks, de står sterkt, de har sin avtale, de ønsker ikke at den avtalen skal bli redusert i betydning eller at det skal

skje noe som vanskeliggjør gjennomføringen av avtalen. Og der står alle vi andre i en svak forhandlingsposisjon, og vi står i en desto svakere forhandlingsposisjon som vi jo oss imellom er uenige i forhandlingene med de seks. Det skal jeg få lov til å komme tilbake til.

For å ta de spørsmålene som er nevnt i debatten, så vil jeg gjerne få begynne med det som hr. Borten sa. Så vidt jeg forsto ham reiste han spørsmålet om det ikke ville være muligheter for å legge opp et annet forhandlingstema mellom en del av de små landene, men uten nødvendigvis å være bundet til Storbritannia. Det ville være meget ønskelig om man kunne få det til. Om vi imidlertid ser på hvilke disse små landene er og vurderer deres stilling, vil vi med en gang bli klar over hvor vanskelig det er.

For å begynne med Grekenland og Tyrkia, så er situasjonen for deres vedkommende at de setter betingelser for overhodet å være med i et frihandelsområde som vi finner det meget vanskelig å godta. De vil ha alle fordelene, og ikke påta seg noen forpliktelse for de første 15-20 årene, og de vil ha en tilførsel av kapital for utviklingsformål som etter vår oppfatning dreier seg om astronomiske tall. Tyrkia og Grekenland er i økonomisk henseende en slags problembarn i Europa. Spørsmålet om å finne en løsning på deres problemer i frihandelsområdet, blir i utpreget grad et politisk spørsmål, nemlig: Hvor meget skal vi være villige til å satse i økonomisk henseende for å støtte Grekenland og Tyrkia som NATO's søndre flanke?

Av de andre små landene har vi da Portugal, som i Paris har gitt uttrykk for at de er villige til å gå inn som ansvarlige og fullverdige medlemmer i et frihandelsområde, så fremt de får særbestemmelser når det gjelder reduksjon av tollsatsene og kvantitative restriksjoner, slik at alle forpliktelser for deres vedkommende først skal gjøres gjeldende om en 20-25 år.

Så har vi Irland som et annet lite land som sier: Vel, frihandelsområde – men åpne dører for vår landbrukseksport og direkte kapitalstøtte for vår industrialisering som en særordning.

De smålandene som nå er igjen ved siden av de tre nordiske land, er da Sveits og Østerrike. Vi har i Paris i den tiden disse forhandlingene har pågått, hatt mange drøftelser med Sveits og Østerrike, fordi det der har vært visse felles synspunkter, men jeg kan forsikre at det er ikke så lett å lage et felles forhandlingsopplegg fra de tre nordiske land plus Østerrike og Sveits, som realistisk vurdert er det eneste vi har å operere med, så det å lage noe uten i samarbeid med Storbritannia, anser jeg som overordentlig vanskelig. Og rent forhandlingsmessig sett ville det ikke føre frem om de tre nordiske land plus Sveits og Østerrike skulle operere i delvis opposisjon til Storbritannia og i full opposisjon til de seks.

Slik det hele ligger an, tror jeg – og det ga jeg også uttrykk for i det forrige møtet – at det vesentlige for oss må være å få til en nordisk enighet så langt råd er. Det jeg sa sist og som står i det dokumentet som er delt ut, står jeg ved fullt og fast. På ganske viktige punkter er det uenighet innbyrdes mellom de tre nordiske land, og vi er uenige med britene. Det hjelper oss ikke i forhandlingene i Paris hvor de seks står samlet, at vi ved den ene og den annen anledning demonstrerer vår innbyrdes

uenighet. Det er derfor vi legger så stor vekt på å forsøke å få til et nærmere nordisk samarbeid enn det vi har, for gjennom et nærmere nordisk samarbeid og mer nordisk enighet i standpunktene, har vi også større innvirkning på Storbritannia.

Jeg var inne på dette sist, og realiteten i denne saken er jo den at skal vi komme frem til felles standpunkter og snakke så å si med én røst i Paris, må vi, som jeg sa sist, begrave en del av vår uenighet. Det forsøker vi å få til så langt råd er. Dette har ingenting å gjøre med nordisk tollunion, selv om de spørsmålene hvor vi på skandinavisk hold er uenige her, stort sett er de samme spørsmål hvor det er uenighet også i den foreliggende rapport om det nordiske fellesmarked. Det gjelder også spørsmålet om restriktive forretningsmetoder. Jeg tror imidlertid at det hverken er riktig eller nødvendig å komplisere den situasjon vi nå har i forhandlingmessig henseende i Paris, med spørsmålet om hvorvidt et nordisk frihandelsmarked er hensiktsmessig eller ikke. Frihandelsområdets skjebne i Paris vil forhandlingmessig sett være avgjort lenge før vi og de andre nordiske land kommer til å ta standpunkt til nordisk tollunion.

Hr. Ingvaldsen pekte på et punkt som etter min mening er meget vesentlig, nemlig dette at man i forbindelse med etableringen av frihandelsområdet forhandler seg frem fra posisjon til posisjon uten at man har tatt en prinsipiell beslutning på forhånd. Det er klart at om vi da kunne tatt en prinsipiell beslutning på forhånd om å gjennomføre denne ideen, og så førte forhandlingene på basis av at vi var blitt enige på forhånd om å gjøre noe uten å vite hva dette innebar, så ville forhandlingene være meget lettere. Det var det de seks gjorde. De bestemte seg for å gjøre dette, og så begynte de å forhandle etterpå. Men vi har hele tiden sagt – ikke bare vi, men alle de andre land har sagt – at vi vil ikke gi vår prinsipielle tilslutning til et frihandelsområde før vi har forhandlet om alle de ting vi er uenige om, og før vi ser hva det innebærer. Det har vært det standpunkt som alle organer som har hatt med denne sak å gjøre – i dette land, i Sverige, Danmark og Storbritannia – har inntatt helt fra starten av. Jeg skulle gjerne sett det hadde vært annerledes. Men det er et faktum at vi alle sammen har sagt: vi binder oss ikke til noen ting før vi ser hva dette «noe» vil komme til å bli – og dermed la man opp til den form for forhandling som vi har hatt.

Hr. Ingvaldsen mente også at det kanskje ikke var så farlig om dette spørsmålet om frihandelsområdet ble utsatt i noen år, og at vi ville klare oss bra likevel, og at man kanskje da kunne regne med at de seks – etter hvert som de fikk stabilisert seg, fikk innarbeidet sitt system – ville føle behovet for å få de andre med. *Det* er i dag det franske subsidiære standpunkt. De sier prinsipielt: vi kan gå med i deres forening – subsidiært: dette får vente. Der har *vi* vurdert det slik at om det blir en forskjell i timeplanen for gjennomføringen av disse arrangementer, så vil det legge grunnlaget for så pass megen diskriminering i handelssamkvemet i Europa at vi for vår del vil kunne bli skadelidende i meget høy grad, og at det derfor er ønskelig å få gjennomført de to ting samtidig.

Jeg kan godt forstå hr. Vatnlands standpunkt, og det ville være aldeles utmerket hvis det ikke skjedde ting rundt omkring oss – slik at vi hadde råd til å innta det standpunkt som hr. Vatnland gjorde seg til talsmann for. Men vi lever jo

tross alt av noe mer enn jordbruk og fiske også i dette landet, og skulle vi isolere oss økonomisk og ikke gå inn for å forsøke å tilpasse oss den verden vi lever i, så måtte vi i all fall forutsette at det ville komme til å ha en betydelig virkning for levekårene her i landet.

Man kan synes det er rart, det jeg har pekt på i dette dokumentet om de konsekvenser dette samarbeidet vil kunne få for transitering og landingsrett når det gjelder våre fiskerier. Jeg har pekt på det som er en realitet. Hvis vi sier at vi overhodet ikke vil være villige til å drøfte spørsmålet om landingsrett og transiteringsrett og rettigheter til å fiske, så kan vi i all fall avskrive muligheten for fritt å få markedsført norske fiskeprodukter i Europa. Dette er ikke en situasjon hvor vi kan få til akkurat de tingene som passer oss og så ta avstand fra de ting vi ikke liker. Når vi krever fri adgang for norsk fisk til markedene, så sier de andre land: Vel, men da må i all fall vi også få visse muligheter for å utøve denne næringsvirksomhet og ikke bli fullstendig utelukket. Dette problemet er blitt håndtert i Fiskeridepartementet, og drøftet med fiskerinæringens organisasjoner også, så vidt jeg vet. De har et rådgivende utvalg i Fiskeridepartementet for behandling av disse spørsmålene, hvor man har tatt dette opp. Det er klart at vi vil gi inn så lite som overhodet mulig, men skal man oppnå noen fordeler, så er man nødt til å gi etter i en viss utstrekning når det gjelder berettigede krav og synspunkter fra den annen parts side.

Hr. Petersen nevnte at vi burde gjøre noe for å utrede alternativene, og det kan jeg for så vidt være enig i. Nå er dette med alternativene også et forhandlingsspørsmål. De kan naturligvis utredes på et prinsipielt og teoretisk grunnlag, men vi vet lite om hvilken betydning det vil kunne ha, fordi alle alternativer her er spørsmål om forhandlinger. – Jeg vet ikke om det er slik å forstå at man mener at vi skulle lage en utredning om disse spørsmål som skulle legges frem til drøfting. Dette er ikke så helt enkelt å få til, bl.a. av den grunn at vi ikke har tilstrekkelig med folk til å stille med alle disse ting. Selve forhandlingene og drøftelsen av standpunktene i Paris tar all tid som vi har til disposisjon. Men det er ganske klart at i forbindelse med alle aktuelle forhandlingsproblemer som kommer opp, kommer man inn på disse alternativer, og kan vi gjøre noe mer, sette ned på papiret og utforme visse synspunkter, så skal vi mer enn gjerne gjøre det. Jeg regner med at vi i tiden som kommer også vil komme tilbake til denne komite med en rekke av de spørsmålene som etter hvert blir aktuelle.

Det hr. Henrik Svensen nevnte om de konstitusjonelle problemene, er en overordentlig viktig sak. Situasjonen i forhandlingene i Paris er den at man ennå ikke har tatt opp spørsmålet om institusjonene i frihandelsområdet og deres myndighet, på et prinsipielt grunnlag. Men i forbindelse med utformingen av hver eneste bestemmelse kommer man tilbake til institusjonene, og hvilken myndighet skal institusjonene ha. Det følger av det enkle forhold at det er nødvendig å få til mest mulig av samkjøring mellom Romatraktatens bestemmelser og bestemmelsene i en traktat om frihandelsområdet, og der er jo situasjonen den at Romatraktaten legger veldig megen vekt på hva institusjonene skal ta vare på, og derfor er

Romatraktatens bestemmelser på mange punkter løse, og man vet ikke hva de innebærer.

Utgangspunktet i frihandeldiskusjonen i Paris har hele tiden vært at man skal søke å få til noe som ikke medfører institusjoner av den type som de seks har, institusjoner som har en klart uttalt overnasjonal karakter. Vi kommer derfor stadig opp i dette dilemma at man må forsøke å formulere traktatbestemmelser om frihandelsområdet, som skal dekke situasjoner og problemer som vil oppstå i fremtiden, og som de seks sier at deres institusjoner skal løse, men som vi da skal forsøke å løse på forhånd i en lovgivningstekst. Det er jo klart at det er et dilemma, som det blir overordentlig vanskelig å finne noen løsning på. Det spørsmål reiser seg da helt konkret: hvor langt skal vi kunne tenke oss at frihandelsområdets institusjoner skal kunne fatte bestemmelser eller kunne gi anbefalinger, og der er vi oppe i en slik problematikk som hr. Svensen her har antydnet.

Alle disse ting er fremdeles fullstendig svevende. Men at vi her er inne på et område som blir vanskelig for oss, er vi alle sammen klar over. Det enkleste ville være å sette opp sterke institusjoner. Da ville sammenhengen med Romatraktatens bestemmelser bli så meget lettere å få til. Man ville få en enklere traktat-tekst. Men det støter da på den motstand vi alle har mot å sette opp institusjoner som skal ha for vidtgående myndighet, så man må forsøke å finne noe annet. Og hvordan man skal komme ut av dette til syvende og sist, det vet vi ikke. Dette forhandles det om i forbindelse med hvert eneste spørsmål som er uløst i Paris, og alle spørsmål av noen betydning er fremdeles uløste. –

Jeg tror dette var de vesentlige punkter som er blitt nevnt i diskusjonen.

Men jeg vil gjerne bringe inn en tanke for komiteen: Vi er jo alle klar over at dette er en forferdelig vanskelig materie, og vi er interessert i å få til en enda nærmere kontakt med Stortingets organer enn den vi nå har hatt i og med at vi har kunnet legge frem synspunkter her og få dem drøftet. Når det gjelder næringslivets organisasjoner, har vi en utmerket kontakt, og alle konkrete saker og spørsmål som kommer opp i Paris, drøftes i det utvalg vi har, hvor næringslivets organisasjoner er med, slik at alt det som er standpunkter, er gjennomdrøftet på forhånd. Vi var i sin tid, da vi lagde dette utvalg, hvor ekspedisjonssjef Getz Wold er formann, inne på den tanke å be om å få en representant fra de politiske partier i det utvalg, men vi fulgte ikke opp den tanken. I stedet fikk vi adgang til de konsultasjoner som vi har med denne komite.

Det jeg gjerne ville be om, var om det kunne være mulig for denne komite å sette opp et internt utvalg, da fortrinnsvis med de representanter som hadde tid og anledning til å følge disse spørsmålene nærmere enn det er mulig for alle medlemmer her. Vi er fullstendig klar over at det vil være ganske umulig for alle medlemmer i denne komite å lese og sette seg inn i den dokumentmasse som her foreligger. Men det ville for oss være en fordel, som vi ville sette stor pris på, om en gruppe innenfor denne komite kunne ta på seg det ganske betydelige ekstraarbeid som ville følge av å følge disse tingene nærmere enn det nå er mulig, for dermed å bedre den kontakt vi har med Stortinget.

Paul Ingebretsen: Statsråden nevnte en konsentrasjon av den rådgivende stilling som denne komite har, ved at det ble laget et lite, internt utvalg. Jeg vil nevne et annet spørsmål som går i den motsatte lei, og det er spørsmålet om det ikke, når vi har fått situasjonen med frihandelsområdet så kompleksfylt og vanskelig som den er nå, ville være riktig på et passende tidspunkt å gi Stortinget en orientering om situasjonen. Jeg tror det kanskje ville være verdifullt for begge sider at man der fikk en orientering og en meningsutveksling som den vi har hatt her i den utvidede utenrikskomite. Men det blir jo Stortinget som får ta standpunkt til det. Jeg tror ikke Stortinget stort sett har noen annen oppfatning av denne sak enn den som hersket da man mente at det med hensyn til frihandelsområdet nærmest dreiet seg om en opplagt affære, som det bare var spørsmål om å få bragt i havn. Jeg tror det vil være av betydning – selv om det kan lages et slikt internt utvalg innen den utvidede utenrikskomite – at Stortingets medlemmer også blir gjort kjent med situasjonen, slik den foreligger, og de problemer som den reiser. – Hvordan dette skal gjøres, om det skal gjøres i et åpent møte med ordskifte eller i et lukket møte, får så nærmere overveies. Men jeg synes det er riktig, når vi har fått denne utredning, og har hørt at handelsministeren og hans stab i neste uke er i full sving med arbeidet, at vi tar sikte på å la Stortinget få en orientering når en finner tiden inne til det.

Statsråd Skaug: Det er selvsagt ingen ting i veien for at vi gir Stortinget en orientering, slik som det her er nevnt. Jeg vil imidlertid gjerne si at den form for orientering som kan ha noen interesse for Stortinget, d.v.s. den form for orientering vi har gitt i denne komite, den kan ikke gis i et åpent møte.

Paul Ingebretsen: Så er det da spørsmål om et lukket møte.

Borten: Et naturlig spørsmål som reiser seg i samme forbindelse, er i hvilken utstrekning de spørsmål som det er redegjort for, og som er reist her, bør tas opp og redegjøres for i de enkelte grupper. Det kunne være greit å bli enig om en felles fremgangsmåte.

Hønsvald: Jeg vil bare nevne at det danske Folketing forleden dag hadde en åpen debatt om alle disse spørsmålene. Den varte seks timer. Den ble kringkastet. Så vidt jeg skjønner, dreiet den seg om rent prinsipielle spørsmål, men der fikk man avklart partienes prinsipielle standpunkt ikke bare til frihandelsområdet, men også til de alternativer som det er tenkt på her. Hvis det er ønskelig å få en avklaring av nettopp den side av saken, altså partienes rent prinsipielle standpunkter og partienes ønskemål, kan man naturligvis ta en debatt i Stortinget, og den kan man da gjerne ta i et åpent møte, men noe mer oppnår man altså ikke ved en slik debatt, det tror jeg ikke.

Statsråd Skaug: Det er klart at jeg skal med glede gi en redegjørelse i et åpent møte i Stortinget, men det kan ikke bli akkurat den redegjørelse som er gitt i

denne komite. Det er en rekke ting som er sagt her, som vi naturligvis ikke kan si offentlig. Det får da bli Stortinget selv som får avgjøre hva det måtte ønske å få. Det er naturligvis også mulig å gjøre begge deler.

Det spørsmål som hr. Borten nevnte om å gi disse informasjonen videre i gruppene, er meget viktig, og jeg kan ikke se at det skulle være noen ting i veien for at man ga gruppene full adgang til alle de informasjonen vi her har gitt.

Formannen: Jeg tror vi kanskje kan gjøre det på den måte at redegjørelsen blir gitt i et åpent møte, for jeg tror det er av betydning at ikke bare Stortinget blir orientert om dette, men at også den alminnelige offentlige opinion får en viss peiling på hvordan situasjonen ligger an. Før denne redegjørelse blir gitt i åpent møte, kan jo medlemmene hver i sin gruppe redegjøre for de ting som ikke kan omtales offentlig. Der har man jo handelsministerens redegjørelse å bygge på, slik at stortingsrepresentantene, når redegjørelsen i åpent møte kommer, vet hva der ligger bak.

Når det gjelder det annet spørsmål – om et utvalg – ser jeg godt den store fordel ved at det innen hvert parti finnes en mann som følger disse forhandlinger og til enhver tid er orientert, og vi får da ta skritt til å se at det kan bli ordnet. Jeg håper det ikke betyr at ikke den samlede utvidede utenrikskomite fra tid til annen også får redegjørelser. Men jeg kan, som sagt, meget godt forstå behovet for å ha noen som følger dette så å si daglig, så det skal jeg ta opp.

Møtet hevet kl. 12.